

BEDRE TILGANG TIL STUDIELITTERATUR

RAPPORT TIL KD OG KUD FRA NLB OG UNIVERSELL

PRESENTASJON INKLUDERENDE LÆRINGSMILJØ 18.10.2017

Tema

Statusbeskrivelse og utfordringer

Verden rundt med fokus på Sverige og Danmark

Forslag

Finansiering

Videre behandling

Den norske modellen

Pensum

75 % av alle titler er bøker. 95 % av sidetall er bøker. Resten fordeles mellom kompendier og artikler. 70 % av bøkene er på norsk, nesten alt annet på engelsk. En liten andel av pensum tilgjengelig i digitalt format.

Målgruppe og tilgang

Synshemmede (<80 personer) har *produksjonsrett* hos NLB. Andre studenter har kun *lånerett*, og tilgangen blir dermed begrenset for mange med like behov. Utdanningsinstitusjonene tilbyr lite til disse studentene og mangler insentiver, kunnskap og verktøy for å ivareta behovet studentene har. Studentene spør ofte utdanningsinstitusjonene om hjelp. NLB kan bistå med lånerett til en begrenset samling.

Juridisk grunnlag

Utdanningsinstitusjonene har plikt til universell utforming og tilrettelegging. Åndsverkloven åpner for at en videre målgruppe enn i dag får produksjonsrett.

Utvikling

Digitalisering

Det er en dreining mot økt digitalisering også i UH-sektor – men det går sakte. De aller fleste bøker, artikler og kompendier er født digitale, men det meste presenteres på papir. Forlag og UH-bibliotek tilbyr sjelden eller aldri digitale bøker til studenter. UH-sektor er i gang med å digitalisere kompendier, men møter utfordringer i å gjøre disse tilgjengelige for brukere av tekniske hjelpemidler for koding og opplesning. Artikkene er i hovedsak digitale, men ikke nødvendigvis tilgjengelige.

Utveksling

Marrakesh og andre samarbeidsavtaler gir bedre muligheter for å dele digitale kilder internasjonalt. Dette vil på sikt gi generelt bedre tilgang, men en del frem i tid

Sverige

Sverige

- Ingen krav til dokumentasjon for å få «produksjonsrett». MTM produserer kun bøker, UH-sektor ivaretar annen form for litteratur.
- 1,5 % av studentene får produsert bøker hos MTM. UH-bibliotekene er kontaktleddet mellom student og produsent.
- 90 ganger så mange studenter med produksjonsrett som i Norge. Likevel bare tre ganger så mange titler produsert av MTM sammenlignet med NLB.
- Har bygd opp en betydelig samling over tid for utlån.

Danmark

Danmark:

- Strenge krav til dokumentasjon. Blinde og dyslektikere får produksjonsrett.
- 1,2 % av studentene har produksjonsrett. Student bestiller direkte hos produsent.
- Følger en anbudsmodell hvor øremerkede midler følger enkeltstudent etter søknad til nasjonalt forvaltningsorgan.

Ingen stor forskjell på N, SV og DK i antall studenter med nedsatt funksjonsevne (Eurostudent).

Vurderinger - digitalisering

Digitaliseringen gir muligheter, men nå er tempoet for lavt og potensialet utnyttet ikke.

Mangel på gode insentiver for forlag til å lage e-bøker og dele grunnlagsfiler, og ikke gode insentiver for universitetene til å lage universelt utformede digitale kompendier og andre kilder.

IKT-paragrafen i ny LDL vil være virkningsfull.

Hovedspørsmål:

- Hvordan få med forlagsbransjen og innholdsprodusenter i akademia på digitaliseringen?
- Hvordan øke digitaliseringstakten?
- Hvordan sørge for å digitalisere riktig (universell utforming)?
- Hvor raskt kan dette starte?

Vurderinger - utveksling

Marrakesh og andre samarbeidsavtaler gir bedre muligheter for å dele digitale kilder internasjonalt. Dette vil på sikt gi generelt bedre tilgang, men en del frem i tid.

Hovedspørsmål:

- Hva kan bidra til rask ratifisering, hva betyr prosessene i EU for oss og hvordan utforme god praksis på dette feltet?

Vurderinger - målgruppen

Det er ingen begrensninger i loven for å utvide målgruppen som kan ha produksjonsrett.

Erfaringer fra våre naboland forteller oss at forskjeller i krav til dokumentasjon og skille mellom lånerett og produksjonsrett ikke gir store utslag i hvor mange som bruker ordningen.

Kravet til dokumentasjon kan endres.

Ved økt antall studenter som kan bestille tilrettelagt litteratur bør lærestedene betjene studentene. UH-bibliotekene finnes der hvor studentene faktisk er og bør ha en rolle.

Vurderinger – hva bør tilrettelegges

Bøker, kompendier og artikler.

Hva en student faktisk kan få bør avgjøres av en faginstans.

Studenter med ulike behov trenger ulik grad av tilpasning. Dette reduserer kostnader og tidsbruk.

Kostnader

Flere får produksjonsrett

Økt antall studenter med produksjonsrett hos NLB vil medføre økte kostnader. Det vil også være kostnader knyttet til betjening av studentene ved UH-institusjonene. Vi kan anta at de fleste fag av en viss størrelse vil ha studenter som har behov.

En utvidelse av NLB sin samling, sammen med digitalisering, utveksling med andre land og bedre tilgang til grunnlagsfiler vil redusere kostnadene betydelig etter en innføringsperiode (kostnadstopp). Høyere gjennomstrømming og økt sysselsetting er antatte langsiktige gevinster.

Produksjonskostnader

Kostnaden per bok er lav. Talesyntese og stordriftsfordeler, samt forventet høyt gjenbruk, gir høy kost-nytte effekt. Noe driftskostnader og indirekte kostnader kommer til. Et basisformat dekker de fleste behov, ekstra kostnader for tilrettelegging for de med sterk synshemming.

Forberedelser i UH-institusjonene

Utdanningsinstitusjonene må sette av tid og ressurser til opplæring og kvalitetssikring. Dette antas ikke å være høye kostnader. Universell kan bistå UH-bibliotekene med opplæring.

Forberedelser i NLB

NLB trenger tid og ressurser på å forberede økt produksjon. Et prosjekt for å forbedre talesyntese kan gi økt effekt av tiltakene.

Finansiering

Svært vanskelig å estimere produksjonskostnader

En kraftig økning i antall produksjonsrettstudenter gir en kraftig kostnadsvekst. Digitalisering og Marrakesh, sammen med en samling som bygges opp, gir effekt etter hvert. Stor usikkerhet knyttet til kostnadene for hvert år.

Produksjonskostnader utgjør liten andel av totale kostnader

Produksjonskostnadene kan utgjøre omtrent en promille av budsjettet til UH-institusjonene. En ordning der de betaler løpende for produksjon kan forsvares

Kostnader til betjening av studenter

UH-institusjonene vil få økte kostnader til betjening av studenter. Det blir del av styringsdialogen i sektoren.

Anbefalinger

---

1. Så mye som mulig må være tilgjengelig i utgangspunktet
2. Utvide tilgangen til tilrettelagt studielitteratur
3. Ansvar og arbeidsoppgaver må fordeles
4. Kostnadsdekning må komme på plass